

۱۶/۰۴/۲۰۱۷

محمد داؤد مومند

علامه سيد جمال الدين افغان و اندیشه پان اسلاميزم

سال های قبل این جانب در اخبار وزین افغان رساله منطبقه کاندآ، که به مدیریت شخصیت وطن دوست شاعلی هوتکی انتشار میافت، اشتراک داشتم، دو سه روز قبل در خلال اوراق خود کتنگ آن جریده را، که مضمونی در مورد علامه صاحب ما داشت، دستیاب نمودم، نام نویسنده این مضمون تذکر نیافته است، من به حکم و جدان ملی چند کلمه ایرانی مانند واکنش، ویژه و واژه را از آن کشیدم و به عوض آن کلمات پاک و اصیل و مصطلح مردم خود را جاگزین ساختم هم چنان مطالبی را که طی چند روز در مضامین مختلف در مورد سید افغان نگاشته شده و تکرار مکرر خواهد بود از مضمون ذیل حذف نمودم. شروع مقاله:

بزرگ ترین هدف علامه سید جمال الدین افغان آوردن حس وحدت و برادری در مشرق زمین بود. سید، زاده اسعد اباد یا اسد اباد مرکز ولایت کنر بود اما شخصیت بزرگ جهانی این انسان، چنان ارزنده و قابل قدر و جهان شمول است که ایرانی ها به خود حق میدهند که او را از خود تصور کنند و عده بی هم او را بنام سید جمال الدین استانبولی یاد کنند. اما شواهد و اسنادی که درین باره وجود دارد و هم چنان طوری که از نوشته های علامه افغان، مشهود است زادگاه او اسعد اباد یا اسد اباد کنر میباشد و در رابطه به اینکه عده بی او را غیر افغان میدانند طوری که گفتیم گواه خوبی در عظمت و بعد وسیع تفکر اسلامی این بزرگ مرد است.

« چنانکه یکی از پیروان و شاگردان اصیل او در نیم قاره هنوستان علامه داکتر اقبال که برخی ایشان را « لاهوری » نیز گویند عدم حدود و ثغور تفکر اسلامی را درین رباعی پر مغز توضیح میفرمایند:

نه افغانیم و نی ترک و تتاریم
چمن زادیم و از یک شاخساریم
تمیز رنگ و بو بر ما حرام است
که ما پرورده ای یک نوبهاریم
مومند. »

شاعلی رهنورد زریاب به شکل مختصر در مورد موطن علامه اینگونه توضیح میدهد که: « خود سید یک پان اسلامیت بود و خود را در یک کلیت به شرق وابسته میدانست، اما تا جایی که مدارک و اسناد گواهی میدهد میتوان گفت که سید از مردمان افغانستان بوده است. »

« یکی از دلایلی که باری علامه صاحب افغان، از جواب صریح در مورد ملیت خود طفره میبرد، همانا در یک کلیت وابستگی او در مجموع به خطه مشرق زمین است. مومند »

شاعلی محمد اسلم فضلی عضو اکادمی ملی علوم افغانستان در زمینه ادعای ایرانیان چنین مینگارد: « ... اما دلیل اینکه ایرانی ها سید ما را به خود نسبت میدهند این است که سید ما، دو دوره را در زمان ناصرالدین شاه در ایران سپری میکند و در همان دوره مبارزات بسیار وسیعی را که شاگردان بسیار زیادی نیز دارد که یکی از شاگردان شان نیز سید جمال الدین نام داشته که او از اسد اباد همدان ایران بوده که تا به حال در بعضی از آثار سید جمال الدین همدانی نوشته میشود. »

سید جمال الدین افغان شخصیتی چند بعدی بود و نمیتوان تنها او را یک سیاستمدار شاعر یا یک نویسنده دانست. ولفرد کانتول اسمیت محقق و اسلام شناس برجسته کانادایی سید افغان را کاملترین مسلمان زمان خویش مینامید. او در کتاب مشهور خود « اسلام در تاریخ مدرن » مشتاقانه سید افغان را ضد امپریالیسم می شناساند. موصوف ادامه میدهد که سید افکار عنعنوی اسلامی را با اندیشه مدرن اروپایی در آمیخت. او مبلغ نهضت های سیاسی اسلامی و شخصیتی در خور احترام بود. وی مدافع ناسیونالیسم بومی و پان اسلامیزم بوده است. بخش عمده بی از گسترش بعدی اسلام در سایه شخصیت و تلاش های او انجام پذیرفت. در حقیقت کمتر جایی در اسلام قرن بیستم میتوان

د پانو شمیره: له 1 تر 2

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de

پاڼه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پاڼوالې د ليکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکې په خیر و لولئ

سراغ گرفت که تحت تأثیر آراء سید جمال الدین افغان نبوده باشد و در جای دیگری میگوید که سید افغان نخستین احیاگر اسلامی بود که به تضاد آشتی نا پذیر تاریخی اسلام و غرب باور داشت.»

شاغلی رهنورد زریاب در رابطه با شخصیت سید افغان مینویسد: « من به این عقیده هستم که سید افغان یکی از ره گشایان نهضت بیداری کشور های مشرق زمین به خصوص کشور های اسلامی بود و یکی از طرف داران مبارزه در برابر سلطه غرب به شمار میرفت . در زمانی که کشور های شرقی به خصوص کشور های اسلامی در نوعی از خواب غفلت فرو رفته بودند ظهور سید افغان یک پدیده بسیار عجیب به شمار میرفت . سید از ره گشایان و در واقع علم برداران نهضت مبارزه در برابر استعمار و مبارزه برای بیداری کشور های شرق به خصوص کشور های اسلامی است که بعدا همین راه و همین طریق، پیروان دیگری نیز پیدا کرد، کسانی مانند علامه داکتر اقبال، که در واقع میتوان گفت که سید افغان از بنیان گذاران اندیشه پان اسلامیزم است . همان اندیشه بی که بعدا علامه داکتر اقبال مفکر وقت نیم قاره هندوستان ان را در این حوزه فرهنگی به دست گرفت (این مطلب را بار ها من درین وب سایت تأکید نموده ام- مومند) و همین فریاد سید را فریاد کرد که در سروده معروف خود این را خلاصه ساخت که میفرماید:

مشرق همه مانند غبار سر راهیست

یک ناله خاموش و اثر باخته اهیست

از هند و سمرقند و عراق و همدان خیز

از خواب گران خواب گران خواب گران خیز

در واقع این پیام علامه سید جمال الدین افغان است برای کشور های شرقی و به خصوص برای کشور های اسلامی که در سروده داکتر اقبال منعکس شده است.»

ختم

د پانیو شمیره: له 2 تر 2

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله لیکنه له رالیرلو مخکي په خیر و لولئ